

Добіжа Н.В.

ПРОБЛЕМИ ТА ВПЛИВ ДИСПАТИТЕТУ ЦІН НА ТЕХНІЧНІ РЕСУРСИ АГРАРНОГО СЕКТОРУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

В останні роки на фоні різкого зниження рівня технічного забезпечення у сільськогосподарських підприємствах, погіршення їх купівельної спроможності, продовжує посилюватися нееквівалентність обміну сільськогосподарської і промислової продукції, що зумовлює подальше уповільнення оновлення основних засобів та зростання ступеня їх зносу і, як наслідок, зниження темпів науково-технічного прогресу в агропромисловому виробництві. Серед важелів і стимулів, за допомогою яких можна вирішити означені проблеми, провідне місце належить удосконаленню системи цін, як ключової складової економічного механізму товарообміну в ринкових умовах. Вона є визначальною також категорією ефективного регулювання здійснення державою технічної політики щодо процесу відтворення ресурсного потенціалу в АПК. Тому, як засвідчує досвід розвинених країн, процес її удосконалення на рівні держави повинен відбуватися через системний підхід регулювання цінових відносин в народному господарстві, в тому числі в аграрній сфері. Останній має чітко узгоджуватися із загальною ситуацією в галузі і стимулювати збільшення виробництва конкурентоспроможної як на внутрішніх, так і світових ринках продукції шляхом поліпшення її якості. Проте, внаслідок некомплексного на всіх ієрархічних рівнях підходу щодо міжгалузевого обміну, створення диспаритетності між цінами на сільськогосподарську і промислову продукцію політика їх формування на матеріально-технічні ресурси і техніко-технологічні послуги в агропромисловому комплексі є сьогодні майже не вирішеною проблемою.

В дослідження різних теоретично-методологічних та методичних аспектів їх вирішення великий внесок зробили такі відомі вчені, як Я.К.Білоусько, П.І.Гайдуцький, Д.Гладких, А.Гош, Ю.Я.Лузан, С.І.Мельник, О.В.Олійник, Б.Й.Пасхавер, П.Т.Саблук, В.П.Ситник, М.О.Шпичак та ін. Але ж через майже повністю відмежування держави щодо комплексного вирішення цієї проблеми і, як наслідок, наростання з року в рік диспаритетності міжгалузевих відносин у народному господарстві, продовжує існувати об'єктивна необхідність подальшого удосконалення ціноутворення адекватного ринковому середовищу.

Основними недоліками ціноутворення на продукти аграрної сфери в даний час є диспаритет цін на ресурси для сільського господарства, наявність посередників і монополізм переробних та машинобудівних підприємств, виведення грошових коштів в тіньові наявні обороти. Навіть в країнах з розвинутою ринковою економікою під контролем держави знаходиться більша частина цін на продукти. Практично всі вони здійснюють регулювання цін на сільськогосподарську продукцію, сировину і продовольство.

Узагальнення різних учених-економістів, що дещо інша ситуація відбувається у машинобудівній галузі. Оскільки виробники техніки зараз знаходяться у монопольному середовищі, при розрахунках цін на техніку використовують не середньогалузеву за витратами ціну, а так звану індивідуальну, далеко за нормативними межами. Означене позбавляє державу можливості підтримувати ціну на паритетних міжгалузевих принципах і вносить, як правило, елементи диспропорції у народному господарстві на користь машинобудівників.

Посилення диспаритету цін на аграрну та промислову продукцію створюється через недосконалість ринкового механізму. Аграрне виробництво перебуває у лещатах оточуючих їх ринків: матеріально-технічних ресурсів і продовольства. Продавці на такому ринку, в даному випадку підприємства I сфери АПК – постачальники техніки мають сильну, а іноді й абсолютну владу. Тому економічні відносини вони будують з позицій задоволення власних інтересів. Нееквівалентність обміну посилюється і тим, що покупці їхнього товару – підприємства III сфери АПК і їх посередники водночас є ринкоутворюючими суб'єктами ринку продовольства з обмеженими можливостями щодо диктату цін на продукти харчування та товари вжитку із аграрної сировини через низький платоспроможний попит населення. Явище вкрай негативне, оскільки воно пов'язане з відповідним зниженням інвестиційної активності сільгосподаровиробників.

У зв'язку з тим, що більшість промислових підприємств є монополістами, особливо у виробництві сільськогосподарської техніки, в основу договірних цін покладається, як правило, індивідуальна ціна виробника, що суперечить елементарним основам економіки, оскільки закріплює цінові диспропорції на свою користь. Як наслідок, із сільського господарства через систему цін забирається не тільки частина створеного у ньому прибутку, але й доля проміжного продукту, призначеного для відшкодування, витрачених при виробництві коштів.

Аналіз тенденцій розвитку машинобудування свідчить, що і воно істотно страждає від диспаритету і перебуває у такому ж становищі як і сільське господарство. Вітчизняне сільськогосподарське машинобудування працює в межах 3 – 5% прибутковості, імпортна техніка значно дорожча українських аналогів. Вартість тракторів всіх модифікацій нижча білоруських типу МТЗ в 2 – 8 разів. Російський комбайн СК-5М «Нива» у 2,2 раза дешевший від українського КЗС-1060 «Лан» і в 2,6 раза – від КЗС-9-1 «Славутич». Російські комбайни на 50% комплектуються вітчизняними деталями, а українські – польськими. Зернозбиральні комбайни США, Німеччини та ін. коштують в 3 – 5 разів дорожче українських. Така ж ситуація з іншою технікою, хоч в останні роки вітчизняні машинобудівники почали виробляти високоякісну техніку, розрив в ціні залишається високим.

Скоротилось придбання майже всіх основних матеріально-технічних ресурсів, нестача яких негативно впливає на аграрне виробництво. Зменшено до критичної межі внесення органічних та мінеральних добрив, застосування засобів захисту рослин. Рівень цін на основні види сільськогосподарської

продукції не забезпечує еквівалентність товарообміну між сільським господарством та галузями, що його обслуговують. Вся сукупність означеного в кінцевому рахунку знову ж таки відбивається в індексах цін на ресурси для села і на сільськогосподарську продукцію.

В сільському господарстві ринкова ціна технічних ресурсів повинна забезпечувати сільському товаровиробнику одержання прибутку, достатнього не тільки для простого, а й розширеного виробництва. Разом з цим розширене відтворення через еквівалентність цін на техніку і на продукцію сільського господарства необхідне і підприємству машинобудівної галузі. Тобто ринкова модель ціноутворення має бути збалансована, виходячи з внутрішньогалузевих передумов – вільної дії попиту і пропозиції як для сільськогосподарських, так і машинобудівних підприємств та міжгалузевих передумов – вільного переливу капіталу в галузях економіки народного господарства у відповідності до середньої норми прибутку на авансований капітал. Означений принцип повинен бути впроваджений у всі галузі народного господарства для установа паритетності цін як на продукцію сільського господарства, так і на основні засоби промислового походження.

Для сільськогосподарського товаровиробника найголовніше – придбання достатньої кількості техніки та інших засобів за доступними цінами і на цій основі зняття існуючої нині енергетичної напруги з енергоносіями. Для купівлі тонни пального, мінеральних добрив, засобів захисту рослин або трактора, комбайна чи іншої техніки і запасних частин до них треба нині продавати з кожним роком все більше продукції зернових та зернобобових, і навпаки, цукрових буряків (за виключенням міндобрив). Нами розраховано співвідношення цін на матеріально-технічні засоби та сільськогосподарську продукцію у Вінницькій області в динаміці за 1996 і 2009 роки (табл. 1). Слід відмітити, що більшість підприємств області спеціалізуються на зерно-буряковому і тваринницькому виробництві.

Аналіз показує, що у 2009 році у Вінницькій області ціни на зернові та зернобобові в порівнянні з 1996 роком підвищилися в 2,8, цукрових буряків – в 4,3 рази. Для купівлі ж в 1996 році одного трактора, наприклад, Т-150К сільськогосподарським підприємствам треба було продавати 250,0 тонн зернових і зернобобових або 2500 тонн цукрових буряків, а уже в 2009 році – відповідно 318,1 і 2358,0 тонн, або на 27,3% більше продукції по зернових і зернобобових, а по цукровому буряку – на 17,7% менше.

Таблиця 1.

Динаміка співвідношення цін на матеріально-технічні засоби та сільськогосподарську продукцію у Вінницькій області за 1996 і 2009 роки

Види матеріально-технічних засобів	Оптові ціни за одиницю, тону (без ЦДВ)			Кількість продукції, яку потрібно продати для придбання одиниці технічних засобів, пального, добрив			Цукрові буряки, тонн		
	1996 р., тис. грн.	2009 р., тис. грн.	2009 р. у % до 1996 р.	1996 р. середня закупівельна ціна 400 грн за тону	2009 р. середня реалізаційна ціна 1100 грн за тону	2009 р. у % до 1996 р.	1996 р. середня купівельна ціна 140 грн за тону	2009 р. середня реалізаційна ціна 170,0 грн за тону	2009 р. у % до 1996 р.
	Трактори: Т-150 К, од.	100,0	350	350,0	250,0	318,1	127,3	2500	2058,0
ЮМЗ-6 АКЛ, од.	66,0	120	1818,0	165,0	109,1	66,1	1650	705,8	42,7
МТЗ-82, од.	70,0	140	200,0	175,0	127,2	72,7	1750	824,0	47,1
Зерновий комбайн Дон-1500, од.	250,0	800	320,0	625,0	727,2	116,3	6250	4706,0	75,2
Вантажні автомобілі, од.									
ГАЗ-4509	50,0	150	300,0	125,0	136,3	109,0	1250	882,3	70,6
КАМАЗ-5320	110,0	380	345,0	275,0	345,4	125,6	2750	2235,2	81,2
Пальне, тонн									
бензин А-76	1,9	6,0	315,7	4,8	5,4	112,5	47,5	35,2	74,1
дизпаливо	0,9	5,5	611,0	2,2	5,0	227,2	22,0	32,3	146,8
Міндобрива, тонн									
аміачна селітра	100,0	1800	180,0	0,3	1,6	533,3	3,0	10,6	393,3
амофос	150,0	2100	173,3	0,4	2,4	600,0	4,0	15,2	380,0
кальмагнезія	140,0	2300	164,2	0,35	2,1	600,0	3,5	13,5	985,7

Розраховано за даними Вінницького головного статистичного управління 1996 та 2009 рр.
 Оптові ціни на пальне та електричні добрива привнесені з урахуванням витрат на доставку до господарств.

Вищеозначений аналіз динаміки співвідношення цін на матеріально-технічні засоби та сільськогосподарську продукцію у Вінницькій області, дає підстави рекомендувати для вирівнювання диспаритету між сільськогосподарськими і машинобудівними підприємствами та забезпечення необхідними технічними ресурсами ціни на аграрну продукцію в порівнянні до сучасного рівня підвищити в 1,5 – 2 рази. Система ціноутворення та її реформування може забезпечити позитивні результати за умови удосконалення інших складових економічного механізму. Впровадження викладених принципів і структур регулювання цін вимагає відповідних інвестицій і часу, завершення реформування сільського господарства. Якщо не скористатися ними, продовжиться поглиблення кризового стану в АПК.

Література:

1. Глазунова И.А., Вострухин К.А. О проблеме диспаритета цен между сельским хозяйством и другими отраслями экономики // Экономика сельского хозяйства и перерабатывающих предприятий. – 2000. – №11. – С.14 – 15.
2. Білоусько Я.К. Основи цінової політики відтворення сільськогосподарської техніки // Агроінком. – № 11 – 12. – 2003. – С.28 – 30.
3. Олійник О.В. До проблеми диспаритету цін // Агроінком. – №11 – 12. – 2004. – С.34 – 38.
4. Ціни, витрати, прибутки агровиробника та інфраструктура продовольчих ринків. За ред. О.М.Шпичака. – К.: ІАЕ, 2000. – 585.
5. Денин Н., Герасимов Г. Совершенствовать экономическое регулирование агропромышленного производства // АПК: экономика, управление. – 2003. – № 2. – С.20 – 25.9. Формування ринків матеріальних ресурсів АПК / За ред. Г.М.Підлісецького. – К.: Інститут аграрної економіки, 2001. – 428 с.

Станкевич А.А.

*Ассистент кафедры «Экономика и организация предприятий АПК»
НУБиП «КАТУ» НАУ
г. Симферополь*

ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ОЦЕНКА ВИНОДЕЛЬЧЕСКИХ ПРЕДПРИЯТИЙ КРЫМА

Анализ данных Госкомстата показал, что в последнее время ситуация в некоторой степени улучшается: вследствие усилий виноделов (проведения рекламных кампаний, дегустаций) повышенным спросом начали пользоваться марочные вина, а также вина, имеющие свой бренд, но все же предложение вин остается низким, впрочем как и культура потребления вин. Выходом из тупиковой ситуации является дифференциация стоимости лицензий, которая позволит